

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ПІВДЕННИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»

Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Одеса, 31 жовтня 2025 року)

*Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» О. В. Тодошчака
(наказ № 3110-44 від 02.10.2025 р.)*

Відповідальний редактор – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян Мінас Рамзесович**

Заступник відповідального редактора – завідувач кафедри Філософії права Юридичного факультету Близькосхідного університету (Кіпр), член-кореспондент Міжнародної академії порівняльного права **Дамірлі Мехман Алишах огли**

Заступник відповідального редактора – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» **Бехруз Хашматулла Набієвич**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набієвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Войтович Павло Петрович – PhD в галузі права, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23.
Тел. +38(048)719 8685.

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячується Міжнародному дню прав людини, який відзначається міжнародною спільнотою 10 грудня. **31 жовтня 2025 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2025. 219 с.**

© НУ «Одеська юридична академія», 2025
© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

дитини та повернення її за попереднім місцем проживання у провадженні Окружного сімейного суду Франкфурту-на-Майні перебувала справа про опіку над дитиною із спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав. Тому позов у цій справі слід було залишити без розгляду згідно з частини третьої статті 75 Закону [2].

З огляду на назначене в межах цієї роботи доцільним є стверджувати, що питання відносно правозастосування частини третьої статті 75 Закону України «Про міжнародне приватне право» потребує подальшого дослідження через аналіз правозастосовчої практики судів різних інстанцій, враховуючи майбутню правову позицію Верховного суду України в подібних справах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005р. № 2709-Іv: станом на 23.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#n308>.
2. Постанова Касаційного Цивільного Суду Верховного Суду від 11 вересня 2024 року у справі № 753/4392/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121730632>.

Ключові слова: міжнародне приватне право, справи, ускладнені іноземним елементом, правозастосування, підсудність, залишення позову без розгляду.

Key words: private international law, cases complicated by a foreign element, law enforcement, jurisdiction, dismissal of a claim without consideration.

Кіт Тарас Борисович

*аспірант кафедри цивільного права і процесу юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету*

ВПЛИВ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА РОЗВИТОК ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Європейський суд з прав людини (далі - ЄСПЛ) є постійно діючим міжнародним органом, створеним з метою забезпечення ефективного виконання положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі - Конвенції). Основним завданням Суду є контроль за дотриманням державами-учасниками Конвенції прав і свобод, гарантованих міжнародним договором, а також забезпечення юридично обґрунтованого механізму захисту прав людини на національному рівні у випадках їх порушення.

Варто зауважити, що практика ЄСПЛ має комплексний вплив на розвиток цивільного права України [1], стимулюючи адаптацію національного законодавства до європейських стандартів та сприяючи забезпеченню єдності судової практики, оскільки українські суди зобов'язані враховувати практику Суду при тлумаченні і застосуванні норм національного права. Тому очевидно, що вплив практики ЄСПЛ на цивільне право України є багаторівневим та проявляється як на законодавчому рівні (через внесення змін та удосконалення норм), так і на рівні формування єдиної судової практики та практики правозастосування загалом.

Отже, вплив практики ЄСПЛ на цивільне право України здійснюється через низку взаємопов'язаних механізмів, що охоплюють як нормативно-правову сферу, так і сферу правозастосування. Одним із базових механізмів є пряме застосування норм міжнародного права, передбачених Конституцією України. Так відповідно до ст. 9 Конституції України,

міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою України, є невід'ємною частиною національного законодавства і мають пріоритет перед національними законами у разі колізії [2].

Крім того, у ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» вказується, що суди зобов'язані застосовувати при розгляді справ практику ЄСПЛ як джерело права [3]. На практиці це означає, що українські суди при розгляді цивільних справ повинні не лише формально посилатися на положення Конвенції, а й безпосередньо враховувати правові позиції, сформульовані ЄСПЛ у схожих справах, адаптуючи їх до національного правового контексту. Це забезпечує узгодженість судової практики України з європейськими стандартами правосуддя, сприяє однаковому тлумаченню правових норм та гарантує більш ефективний захист конвенційних прав осіб у межах цивільного судочинства. Такий підхід забезпечує безпосередню імплементацію міжнародних стандартів захисту прав людини у внутрішнє право України та підвищує ефективність реалізації цих прав.

Інший механізм непрямої, який проявляється у системному впливі практики ЄСПЛ через законодавчі зміни та реформування національної правової системи. На підставі рішень Суду український законодавець здійснює узгодження норм Цивільного кодексу України (далі - ЦК України) та процесуального законодавства з вимогами Конвенції. Наприклад, у Проекті Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку із оновленням (рекодифікацією) положень книги другої» передбачено положення про те, що «оціночні судження не підлягають спростуванню та/або доведенню їх достовірності» [4]. Такі зміни пропонуються передусім з огляду на актуальну практику ЄСПЛ у справах *Lingens v. Austria*, *Українська Прес-Група проти України та ін.* [5; 6]. Або розширене розуміння поняття «майно», що запропоновано у Проекті Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку з оновленням (рекодифікацією) положень книги першої». Законопроект відповідає підходам, сформованим у практиці ЄСПЛ, згідно з якими поняття «майно» трактується у широкому значенні та охоплює не лише матеріальні об'єкти, а й майнові права, легітимні очікування та інші нематеріальні активи, що мають економічну вартість для особи [7].

Крім того, практика ЄСПЛ стимулює впровадження нових правових механізмів, таких як захист права на приватність та особисте життя, гарантованого статтею 32 Конституції України та статтею 8 Європейської конвенції про права людини (ЄКПЛ). Це проявляється, зокрема, у деталізації механізмів відшкодування моральної шкоди та обмежень втручання в приватне життя особи, що створює національну нормативну базу, сумісну з практикою Суду.

Третій важливий механізм впливу практики ЄСПЛ реалізується через практику правозастосування, зокрема судову практику. Українські суди зобов'язані враховувати практику ЄСПЛ при вирішенні спорів, що стосуються конвенційних прав, що сприяє уніфікації правозастосування та підвищенню рівня правозахисної діяльності судових органів.

Однак, незважаючи на значний позитивний вплив практики ЄСПЛ на цивільне право України, її імплементація стикається з низкою системних проблем, що потребують уваги як законодавця, так і судової влади. Однією з основних перешкод є часткова невідповідність національних правових норм стандартам ЄСПЛ. Хоча Конвенція та її протоколи мають пріоритет перед національними законами у разі колізії, окремі положення ЦК України ще не адаптовані до практики Суду. Це особливо стосується норм, що регулюють відшкодування моральної шкоди, захист права власності, персональних даних та приватного життя, а також права на ефективний судовий захист. Відсутність належного нормативного забезпечення

ускладнює суддям застосування рішень ЄСПЛ у повному обсязі та може призводити до формального або неповного виконання міжнародних стандартів.

Іншою проблемою є те, що в українській судовій практиці все ще спостерігається нерівномірне використання рішень Суду при розгляді цивільних справ. Це пов'язано як із відсутністю системних навчальних програм і методичних рекомендацій, так і з недостатньою інтеграцією міжнародного права у процес правозастосування. Як наслідок, суди іноді не враховують принципи пропорційності, ефективності судового захисту або захисту приватного життя, закріплені у практиці ЄСПЛ.

Отож, практика ЄСПЛ є одним із ключових джерел розвитку цивільного права України, оскільки вона формує ефективні механізми захисту прав людини в національному правовому полі. Рішення Суду сприяють уточненню та вдосконаленню національних норм, особливо у сфері захисту права власності, забезпечення доступу до справедливого судового розгляду, охорони приватного життя, захисту честі, гідності, ділової репутації, персональних даних тощо.

Практика ЄСПЛ слугує орієнтиром для національних судів, стимулюючи уніфікацію судової практики та підвищення рівня правозастосування. Також, вона сприяє гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, закріпленими в Конвенції та її протоколах.

Водночас, ефективне використання практики ЄСПЛ потребує комплексного підходу, що включає систематичний аналіз рішень Суду для визначення усталених підходів та їх імплементації у національну судову практику, а також адаптацію законів та процесуальних процедур з метою усунення колізій та невідповідностей між національним законодавством і міжнародними стандартами.

Таким чином, практика ЄСПЛ є не лише джерелом розвитку цивільного права України, а й важливим інструментом інтеграції національної правової системи у європейське правове середовище. Її ефективне впровадження сприяє підвищенню рівня захисту прав людини, вдосконаленню судової практики та забезпеченню верховенства права у цивільних правовідносинах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабецька І. Я., Бзова А. І. Практика застосування рішень Європейського суду з прав людини у цивільному законодавстві України. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Журнал*. Серія Право. 2017. № 4 (16). С. 105-109. URL: <https://visnyk.iful.edu.ua/wp-content/uploads/2019/02/16-19-17.pdf>
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 року № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>
4. Про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку із оновленням (рекодифікацією) положень книги другої: Проект Закону України № 14057 від 21.09.2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/pubFile/3094225>
5. European Court of Human Rights. *Lingens v. Austria*, Application No. 9815/82, Judgment of 8 July 1986. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-57523%22%7D>
6. Європейський суд з прав людини. Українська Прес-Група проти України, Заява № 72713/01, Рішення від 29.03.2005 року. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_382#Text

7. Про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку з оновленням (рекодифікацією) положень книги першої: Проект Закону України 14056 від 21.09.2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/pubFile/3094346>

Ключові слова: практика ЄСПЛ, суд, рішення Суду, цивільне право, реформування.

Key words: ECtHR practice, court, Court decisions, civil law, reform.

Науковий керівник: докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри теорії права та конституціоналізму Західноукраїнського національного університету Дракохруст Т. В.

ТКАЧЕНКО О.В.

Універсальна сингулярність прав людини: пролегомени концептуалізації в філософії правового порівняння.....150

МЕЖЕВСЬКА Л.В.

Припинення трудового договору в умовах воєнного стану: сучасні виклики та правові гарантії.....152

ПОЛІТОВА А.С.

Імплементация норм міжнародного права щодо захисту права на статеву свободу та статеву недоторканість у Кримінальний кодекс України: окремі аспекти.....153

ЛИННИК Т.В.

Міжнародні стандарти прав людини та їх співвідношення із національним законодавством.....156

ФЕДОРОВА Т.С.

Міжнародно-правове співробітництво у протидії економічній злочинності.....157

ЦИБУЛЬСЬКА О.Ю.

Щодо питання правозастосовування частини третьої статті 75 закону України «Про міжнародне приватне право».....160

КІТ Т.Б.

Вплив практики Європейського суду з прав людини на розвиток цивільного права України.....161

Секція № 8

Захист прав людини в сучасних кризових ситуація

АНДРЕЙЧЕНКО С.С.

In absentia як інструмент міжнародного правосуддя.....165

КАЛАШЛІНСЬКА М.В.

Роль міст у захисті прав людини в кризових умовах: досвід Любліна.....167

NEDELEA M.-O.

Justice Robert H. Jackson and the american vision of international criminal law at Nuremberg.....170

КІБЛИК Д.В., ОВСЯНІКОВА Т.О.

Торгівля людьми як наслідок воєнних злочинів: виклики для системи захисту прав людини в Україні.....171

БСЛОГУБОВА О. О.

Виклики до фундаментальних прав людини в епоху цифровізації173

КУЗЬ Ю. С.

Смерть міжнародного публічного права.....174

ГАЛАТ В.І.

Право продавця на усунення порушення у контексті поняття істотного порушення за Віденською конвенцією 1980 року.....178

КОВАЛЬЧУК А.Т.

Критерії визначення критичної енергетичної інфраструктури як військової цілі.....180